

ГЛОБАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ОДОМАШНЕННЯ ТА ОЧУЖЕННЯ
У ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІЙ КОНЦЕПЦІЇ ІВАНА ФРАНКАGLOBAL STRATEGIES OF DOMESTICATION AND FOREIGNIZATION
IN THE IVAN FRANKO'S TRANSLATION CONCEPT

Мольдерф О.Є.,

*orcid.org/0009-0008-9654-7882**асистент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу
Львівського національного університету імені Івана Франка*

У дослідженні здійснено спробу реконструювати на основі ідентифікованих висловлювань погляди видатного українського перекладача, основоположника українського перекладознавства Івана Франка (1856–1916) на такі глобальні стратегії, як одомашнення та очуження, і їх реалізацію через різноманітні локальні стратегії. Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження становить теорія соціального простору П'єра Бурдьє, яка дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки між констеляціями поля, позиціями агентів у цих полях, які зумовлені різними типами їхніх капіталів, та принципами сприйняття, поглядами та механізмами перекладацької поведінки. Виявлено, що осердям Франкової концепції в аспекті співвідношення «вихідна культура – текст – цільовий читач» є стратегія одомашнення, на позначення якої він використовує поняття «українізація» та «націоналізація» і яка виникає як реакція на суспільно-політичні, економічні та соціальні чинники розвитку українського перекладацького поля та його внутрішні закони у Франкову добу. На думку І. Франка, глобальна стратегія одомашнення може реалізовуватися через такі локальні стратегії, як деталізація чи скорочення певних змістових частин, надання локального колориту або його усунення (через локалізацію імен, назв, місця дії, використанням зразків національного гумору); використання типової для цільової культури версифікації; мовні трансформації тощо. На основі Франкових висловлювань показано, що І. Франко трансформує свої погляди на перекладацькі стратегії і зрештою у зрілий період виступає за поміркованість використання одомашнення як глобальної стратегії, якщо перекладач має на меті подати своєму читачеві переклад, а не переробку. Надмірна доместикація, як вважає І. Франко, робить текст поверхневим, примітивним і спрощеним, а надто радикальні зміни у мові, стилі можуть мати протилежний ефект і віддаляти текст від читача. У статті підкреслено, що назгал Франкові ідеї відповідають обставинам доби і перегукуються з поглядами, які домінували у західній перекладознавчій думці, зокрема вони суголосні ідеям Ф. Шлейєрмахера у трактуванні одомашнення як засобу формування літературного смаку серед широкої аудиторії, хоч І. Франко, на відміну від Ф. Шлейєрмахера, не вважав очуження еталонною стратегією.

Ключові слова: Іван Франко, переклад, соціологія перекладу, П'єр Бурдьє, стратегія перекладу, очуження, одомашнення.

The article attempts to reconstruct based on identified statements the views of the prominent Ukrainian translator and founder of Ukrainian Translation Studies, Ivan Franko (1856–1916), on global strategies such as domestication and foreignization, as well as their implementation through various local strategies. The theoretical and methodological framework of the research is Pierre Bourdieu's theory of social space, which facilitates the identification of causal relationships between field constellations, the positions of agents within these fields, shaped by various types of his capital, and the principles of perception, attitudes, and mechanisms of translational behavior. It was found that the core of Franko's concept regarding the "source culture – text – target reader" relationship lies in the strategy of domestication. Franko referred to this strategy with terms such as "Ukrainization," and "nationalization," seeing it as a response to the socio-political, economic, and social factors influencing the development of the Ukrainian translation field and its internal dynamics during his time. According to Franko, the global strategy of domestication can be realized through such local strategies as the expansion or reduction of certain content, the addition or removal of local flavour (via the localization of names, titles, settings, or the use of national humor); employing versification typical for the target culture; and linguistic transformations, among others. Based on Franko's statements, it is demonstrated that his views on translational strategies evolved over time. In his mature period, Franko advocated for moderation in the use of domestication as a global strategy if the translator's aim was to provide the reader with a translation rather than an adaptation. Excessive domestication, Franko argued, renders the text superficial, primitive, and overly simplified, while radical changes in language or style can have the opposite effect, distancing the text from the reader. The article emphasizes that, overall, Franko's ideas correspond to the conditions of his time and resonate with the dominant perspectives in Western Translation Studies. In particular, they align with Friedrich Schleiermacher's views on domestication as a means of cultivating literary taste among a broad audience. However, unlike Schleiermacher, Franko did not consider foreignization to be the exemplary strategy.

Key words: Ivan Franko, translation, translation sociology, Pierre Bourdieu, translation strategy, foreignization, domestication.

Постановка проблеми. Очевидним фактом є те, що франкознавство з первісно літературознавчої галузі у ході свого розвитку перетворилося у міждисциплінарні студії, що зумовлене полі-

функціональністю І. Франка як особистості і відповідно різноманіттям його спадщини, а також її масивом. Втім попри доволі системну роботу над дослідженням Франкового спадку, чимало питань

висвітлені ще доволі фрагментарно або потребують дослідження крізь призму сучасних теоретико-методологічних підходів. Це стосується і Франкової діяльності у галузі перекладу і перекладознавства. Важливість осмислення цього напрямку Франкової спадщини полягає у тому, що І. Франко в цілому не тільки помітно кількісно збагатив перекладну українську літературу як практик, а й «обґрунтував концепцію перекладу як єдності літературознавчих, лінгвістичних, лінгвостилістичних, етномовних, психологічних, психолінгвістичних та естетичних чинників» [10] як критик і теоретик, ставши чільним репрезентантом критико-теоретичного періоду українського перекладознавства [30, с. 31–36].

Як доцільно зазначив франкознавець М. Зимомря, «численні Франкові міркування про переклад, висловлені з різних приводів і розписані в багатьох статтях, склали б цілісне монографічне дослідження. Таке видання вже давно на часі. Із його сторінок постав би на повен зріст І. Франко як теоретик і майстер художнього перекладу, як основоположник українського наукового перекладознавства» [9, с. 226]. Якщо розглядати Франкову перекладацьку і перекладознавчу діяльність у світі домінантного в сучасному перекладознавстві соціологічного підходу, то однозначно більш глибокого осмислення вимагає взаємозв'язок Франкової оригінальної і перекладної творчості з його суспільно-політичною діяльністю. Важливим є питання, як на Франкових поглядах відображався контекст епохи і перекладацького поля, як він, маючи вагомий символічний капітал, впливав на принципи функціонування перекладацького поля, і наскільки його ідеї суголосні іншим представникам перекладознавчої думки того часу. Крім того, особливої уваги заслуговує тріада «теоретик перекладу – практик перекладу – критик перекладу», що дозволяє розглядати не тільки Франкові експліцитні висловлювання, але і його переклади як джерело для реконструкції перекладознавчої концепції.

Пропонована праця з огляду на обмеження обсягу не ставить собі за мету розкрити Франкову перекладознавчу концепцію у її комплексі, а натомість фокусується на одному з її центральних аспектів – питанні перекладацької стратегії – в світлі соціологічного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтенсивність досліджень Франкового доробку залишається стабільно високою ще з прижиттєвих часів, коли з'явилися перші літературно-критичні праці про його творчість. Зосібна стан розвитку сучасного франкознавства показують

підрахунки О. Луцишин: за досліджуваний нею період приблизно 20 років (1988–2009) було підготовлено одних лише дисертацій, «які прямо чи опосередковано стосуються франкознавства» у кількості 119 одиниць (93 кандидатських та 26 докторських) [12, с. 396], відповідно перелік коротших за обсягом наукових праць, як-от розділи монографій, статті, тези тощо, є, очевидно, у рази більшим.

Початок досліджень Франкового перекладознавчого доробку датують 50–60-ми роками ХХ століття, коли з'явилися праці О. Домбровського [7], Ф. Арвата [6], які зосереджувалися на Франкових засадничих принципах, втім грішили методологічно-ідеологічними концептами радянської доби. Значний внесок у дослідження Франкового перекладознавчого доробку зробила Р. Зорівчак, звернувшись до цієї тематики у 70-х рр. та продовжуючи працювати над нею протягом усього подальшого періоду своєю науковою діяльністю, обґрунтувавши зокрема націєтворчу функцію перекладу як засадничу в Франковій перекладознавчій концепції [10]. Над вивченням Франкової перекладознавчої спадщини у незалежній Україні працювали також М. Зимомря [9], А. Паславська [13], І. Теплий [15; 16], О. Тетеріна [17], Т. Шмігер [30] та ін. Назагал класифікувати перекладознавчі франкознавчі дослідження, як зазначає Т. Шмігер, можна за такими категоріями: «а) перекладна література як націєтворчий чинник, б) проблеми техніки перекладу (переклад чи переспів; одомашнення; еквілінеарність тощо); в) перекладознавчий аналіз» [30, с. 43]. Варто зазначити, що на відміну від інших пластів Франкової спадщини, його перекладознавчі напрацювання в розвідках закордонних франкознавців поки не набули належного висвітлення.

Назагал варто погодитися з думкою М. Зимомрі, висловленою вище, про те, що комплексного наукового дослідження, в якому було б опрацьовано усю доступну джерельну базу (статті, рецензії, передмови, а також листування, яке за висловом Р. Зорівчак, у дослідженні перекладознавчого доробку І. Франка ще «частково цілина» [10]), розкрито формування перекладознавчої концепції І. Франка в діяхронії з урахуванням усього спектру зовнішніх чинників, які вплинули на цей процес, і розглянуто її як цілісну систему, в якому було б дано оцінку перекладознавчої концепції Івана Франка з позиції її відповідності станові тодішнього та сучасного перекладознавства, до сьогодні немає. Власне тому пропонуване дослідження має на меті частково заповнити цю лакуну.

Постановка завдання. Основне завдання пропонованої публікації полягає у тому, щоб, із

урахування констеляції літературно-перекладацького поля Франкової доби, реконструювати його погляди на стратегії очуження та одомашнення як глобальні перекладацькі стратегії та на їх реалізації через локальні стратегії, а також розглянути Франкові погляди на стратегії перекладу в контексті тогочасної західноєвропейської перекладознавчої думки. При цьому теоретико-методологічне підґрунтя роботи творить соціологічний підхід, в основі якого – теорія соціального простору французького соціолога П. Бурдьє.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до теорії соціального простору П. Бурдьє принципи сприйняття і механізми поведінки індивідів не виникають у вакуумі, а є реакцією на констеляцію поля, в якому діє індивід зі залученням різноманітного капіталу, яким цей індивід володіє (від економічного до символічного). Літературне і перекладацьке поле, які є у фокусі уваги цієї розвідки, теж не існують ізольовано, а змінюються і модифікуються під впливом різноманітних чинників, до яких можуть належати суспільно-політичні, соціальні, економічні тощо [4]. Крім того, перекладацьке поле може перебувати у різноманітних реляціях із літературним полем. Як стверджує розробник іншої теорії, зокрема теорії полісистеми, І. Евен-Зохар, якщо національна література тільки формується, то перекладацтво матиме в ній центральне місце, адже відбувається запозичення зразків і моделей, відповідно в сформованих літературах місце перекладу більш другорядне [1, с. 46–49]. Тож досліджуючи літературно-перекладацьке поле та його модифікацію під впливом зовнішніх чинників, а також внутрішні механізми, і враховуючи різні типи капіталів певного учасника поля, можна досягнути формування габітусу учасника цього поля як сукупності диспозицій, «які, інтегруючи попередній досвід, виступають матрицею принципів сприйняття, оцінки та дій, а також уможливають успішне виконання необмежено різних завдань завдяки аналогічному трансферові схем» [5, с. 13].

До конкретних зовнішніх чинників, під впливом яких розвивалося українське літературно-перекладацьке поле Франкової доби, варто зараховувати такі: відсутність державності і відповідно брак будь-яких державних стимулів для розвитку перекладацької справи; цензуру, а іноді й навіть повну заборону українського друку; відсутність джерела фінансової підтримки перекладацької справи не тільки через колоніальну залежність, але й через відсутність прошарку багатой української еліти, яка б могла підтримати такі видання з власних фондів; соціальний характер читаць-

кої публіки – невелика її кількість вмiла читати і писати [14, с. 266]; обмежене коло кваліфікованих фахівців, здатних якісно перекладати знакові твори світового письменства українською мовою, що зумовлено складним доступом до освіти і частою полонізацією чи русифікацією тих, кому цю освіту вдалося здобути. Відповідно ці чинники впливали на розвиток українського перекладацького поля, який умовно можна звести до трьох векторів:

1) З огляду на прагнення «наздогнати» літератури Західної Європи та необхідність охопити якнайширше коло читачів для реалізації цієї мети, потрібно було орієнтуватися на широкі маси населення як цільову аудиторію, що відповідно призводило до домінування вільного перекладу (мовні спрощення, надмірна локалізація, порушення принципу еквілітарності) та використання переробок, щоправда, поступово, з розвитком шкільництва і розвитком читацьких смаків, вектор зміщується у бік вірного перекладу;

2) Під впливом внутрішньоукраїнської мовної дискусії кінця XIX століття змінюється мова перекладів, зокрема менш питомою стає доля діалектизмів, регіоналізмів у текстах, натомість мовне оформлення перекладів все більше набуває рис мови письменників Наддніпрянщини;

3) Українські перекладачі Франкової доби позиціонують себе як культуртрегери, що призводить до домінування утилітаристичних цілей над власною естетичною доктриною [2].

Така реконструкція сукупності чинників, в яких відбувалася перекладацька діяльність та перекладознавчі пошуки І. Франка, дозволяє краще розуміти адвокацію тієї чи іншої перекладацької стратегії, бо як зазначає українська перекладознавиця Л. Коломієць, «стратегії у продукуванні перекладів неминує виникати у відповідь на місцеві культурні ситуації» [11, с. 24].

Тлумачення «стратегії» у цій праці запозичено від фінського дослідника І. Гамб'є, який, беручи за основу військове розуміння стратегії, трактує її як «сплановану, чітко сформульовану, цілеспрямовану процедуру або програму дій, прийнятну для досягнення певної мети» [8, с. 311], а також диференціює між глобальними стратегіями, які реалізуються на культурно-соціологічному рівні, та локальними стратегіями, що відображаються на текстово-когнітивному рівні [8, с. 315–316]. Глобальні стратегії можуть базуватися на різних максимах: це і вибір текстів для перекладів, і співвідношення вірності оригіналу та перекладацької свободи, і ступінь наближення чи віддалення читача від оригінального тексту

та культури. Власне сприйняття стратегій одомашнення та очуження І. Франка і є центральним питанням цієї праці.

Враховуючи домінуючий у Франкові часи більш вільний переклад, що зумовлювалося сукупністю вже згаданих зовнішніх і внутрішніх чинників перекладацького поля, логічно, що саме стратегії одомашнення І. Франко у своїх роздумах про перекладацьку справу приділяє найбільше уваги. Щоправда, потрібно зазначити, що замість термінів «одомашнення» чи «доместикація», він використовує поняття «українізація» («[...] він один од сього діла у нас спосібний, коли б тільки трохи вірніше держався оригіналу і не давав нам «українізованого» Гомера, так, як дав українізованого Софокла» [27, с. 11]) та «націоналізація», яке, очевидно, для І. Франка позначає крайній ступінь одомашнення, коли чужомовний твір перестає сприйматися як інокультурний: «Се не популяризований, але справді націоналізований наш український Гомер, і то націоналізований так щасливо, що я не знаю нації, яка могла б похвалитися подібною працею» [25, с. 399].

Глобальна стратегія одомашнення може реалізуватися через різноманітні локальні стратегії (їх ще можна називати техніками), які на підставі Франкових експліцитних висловлювань можна звести до таких: 1) деталізація або скорочення певних частин змісту; 2) надання локального колориту або його нівелювання; 3) зміна версифікаційної структури на більш типову для цільової культури; 4) мовні трансформації.

Деталізація або скорочення певних частин змісту слугували Франкові для підсилення або ж навпаки для зменшення впливу окремих частин тексту до цілісності. Так, наприклад, здійснюючи автопереклад власної праці з німецької українською мовою, І. Франко коментує, що вбачав доцільність збільшити обсяг майже у 5 разів, аби текст надавався до повноцінного розуміння і відповідав потребам українського читача [24, с. 195]. В перекладі Данте І. Франко іде протилежним шляхом: визнаючи те, що у текстах Данте знайшлося б ще чимало важливих пасажів, та розуміючи, з іншого боку, що сприйняття цих пасажів потребувало б «незвичайного напруження уваги та фантазії», він вирішив не перекладати їх для українського читача [19, с. 8].

Щодо надання локального колориту, то реалізуватися така локальна стратегія (техніка) у розумінні І. Франка може через локалізацію імен, назв, місця дії, використання зразків національного гумору тощо. Показовим є переклад І. Франка «Заспіву до антології» Мелеагра Гадарського, де

той, за власними словами, відмовився від передачі старогрецьких назв, які викликали складнощі навіть у фахівців із античності, і замінив їх українськими варіантами [18, с. 115]. Щоправда, до адаптації персонажів та місць дії у перекладах Франко-критик не завжди ставився схвально, часто радив колегам, особливо у зрілий період своєї діяльності, бути більш поміркованими, тим більше якщо йшлося про знакові тексти. Так, оцінюючи переклад Біблії П. Куліша, І. Франко зазначив, що перетворення Мойсея у Мусія, Авраама в Оврама, а Ізраїля в Сруль [24, с. 323], надавало текстові неприродного, а часами навіть комічного звучання, слугуючи швидше віддаленню читача від тексту ніж його наближенню.

Доцільним і виправданим І. Франко вважає високий акцент на локалізацію імен, об'єктів та місць у текстах, які не претендують на статус перекладу, а натомість є переробками. Власне тому І. Франко позитивно відгукувався про «Енеїду» в українській переробці І. Котляревського, який «витворив розкішні зразки українського гумору, яскраві образи з українського життя» [24, с. 82], та «Пані Твардовську» А. Міцкевича в адаптованій версії П. Гулака-Артемівського, яка «оживлена українським гумором» [21, с. 385–386].

Одомашнення тексту може відбуватися і через версифікацію, коли в перекладі відбувається її зближення з місцевою поетичною традицією. Сам І. Франко неодноразово вдавався до такої локальної стратегії, як, наприклад, в перекладі «Короля Едіпа», де використання замість грецького триметра п'ятистопного ямба, на його думку, більш зближує переклад із духом української мови, а відповідно робить його більш зрозумілим для українського читача [23, с. 252].

Схвально, хоч і не завжди послідовно, судячи з рецензій попередніх років (праця «Михайло Петрович Старицький», 1902), І. Франко зокрема відгукується (1910) і про «Іліаду» С. Руданського, де заміна грецького гекзаметра на дванадцятискладовики «вроді співанки», на його думку, наближує грецькі епоси до українського читача: «Гомерові герої в тім куцім одязі являються якимись ближчими і ріднішими нам, ніж у Гомерових гекзаметрах» [24, с. 306–307].

Ще один спосіб одомашнення тексту – це мовні трансформації, як-от використання діалектної лексики, національної фразеології тощо. Зокрема, він позитивно оцінив використання Ю. Федьковичем у перекладі «Вільгельма Телля» гуцульського наріччя, бо це творить «оригінальну, місцеву фізіономію», зближуючи Шиллерівську драму із її потенційним читачем [28, с. 194].

І. Франко у зрілий період своєї перекладацької діяльності та діяльності як літературного критика застерігає від зловживань у реалізації стратегії одомашнення, бо це часто призводить до втрати оригінальних ідей, естетичних особливостей і загального художнього значення іншомовного твору. Так, він виступає проти переробки у «варварській формі» іноземних опер на мелодрами з використанням етнографічних мотивів, бо це зумовлює поверхневність, створення творів із чужим змістом, які втрачають свою оригінальну художню цінність: «[...] старалися чужі комедії на драми перероблювати, переливати в нашу народну форму, – розуміється, завжди не дуже удачно» [21, с. 368]. Також зауважуючи, що постановки драм світових корифеїв В. Шекспіра, Й. В. Гете, Ф. Шіллера в певний період стали звичними для українського глядача, він втім переконаний, що герої цих постановок «не мусять говорити чудернацьким українськи діалектом, як Гамлет Старицького або Кулішева Дездемона» [22, с. 284].

Попри фокус головно на одомашнення літературних творів, певну увагу Франко все ж приділяв і стратегії очуження, синонімом якої в нього слугує «екстраваганція» перекладу, зокрема, так він охарактеризував перший том перекладів з В. Шекспіра П. Куліша (1881) [29, с. 370].

Серед поодиноких прикладів, де І. Франко роздумує над очужувальною стратегією, – його коментар до перекладу «Маркізи О...» Г. Клейста, в якому він підкреслює, що свідомо поставив собі за мету зберегти особливості прозового стилю Г. Клейста, хоч це і ускладнювало переклад, та й, очевидно, і читацьке сприйняття твору: «Переклад скрутною і в високій мірі оригінальної прози, якою написаний отсей твір, був дуже нелегким завданням, тим більше, коли я поклав собі метою передати Клейстів спосіб вислову і стиль по змозі так, щоб переклад робив враження, подібне до оригіналу» [20, с. 251]. Втім, на відміну від представників німецької перекладознавчої думки на чолі з Ф. Шлейермахером, І. Франко був свідомий того, що ця стратегія не є назагал адекватною для реалізації в українському контексті з огляду на означену вище специфіку українського літературно-перекладацького поля.

Сьогодні достеменно невідомо, які праці слугували джерелом для Франкових перекладознавчих ідей (як доцільно зазначив Т. Шмігер, «загадкою перекладознавчої концепції І. Я. Франка завжди залишатимуться її джерела» [30, с. 43]) та чи був І. Франко, серед іншого знайомий із текстом відомої лекції Ф. Шлейермахером «Про різні методи

перекладу» (1813), втім варто підкреслити певне суголосся ідей. Зокрема, Ф. Шлейермахер, який, як відомо, в душі німецької культури перекладу, був прихильником очужувального перекладу, все ж не відкидав повністю одомашнення як стратегію, а також вільні переклади, переробки, переспіви тощо, вважаючи, що вони готують читача до пізнішого сприйняття очужувальних перекладів. У згаданій лекції він зазначає: «Поки освічена частина народу загалом не має досвіду більш глибокого проникнення в чужу мову, добрий геній тих, хто в цьому плані пройшов далі, має вберегти їх від підготовки таких [очужувальних – прим. О. М.] перекладів. Адже якщо вони візьмуть за мірило власне розуміння, то їх мало зрозуміють і вони мало на що вплинуть. Якщо ж їхній переклад буде виявом загального розуміння, то цей нерівномірний твір зійде зі сцени завчасно. В означений період інтерес до чужого мали б викликати і загострювати спочатку вільні переспіви, а готувати до розуміння – парафрази, торуючи в такий спосіб дорогу для майбутніх перекладів» [3, с. 49–50]. Власне подібні тези трапляються і у І. Франка, який вважав, що наближені до цільового читача, вільні переклади чи навіть недосконалі переклади мають потенціал позитивного впливу на розширення рецептивної здатності та розвиток літературних смаків широких мас читачів. Про це, він, серед іншого, згадує у листі до М. Драгоманова від 6 лютого 1877 р.: «[...] хоть переводы й не будут лучше, як «Що діяти?», аби лиш наші люди читали та розуміли, то воно своє зробить» [26, с. 56]. Втім для І. Франка поступове більш помірковане використання стратегії одомашнення аж ніяк не означало, що він вважав очуження еталоном, як це було у випадку з Ф. Шлейермахером. Франковий вибір на користь поміркованого одомашнення зрештою диктувався функціональними особливостями тодішнього перекладацького поля, яке, займаючи центральне місце в літературному полі, діяло на зближення української літератури зі західними, на культуртрегерство, формування читацьких смаків тощо. У своїх працях більш зрілого періоду І. Франко сам відзначає, що його погляди на переклад зазнали змін, а в оцінці ранніх перекладів (наприклад, переклад першої частини «Фауста» Й. В. Гете), визнає ряд недоліків, попри які йому все ж вдалося подолати чимало викликів: «Переклад, розуміється, далеко не відповідає теперішнім моїм вимогам, але все-таки в ньому я поборов не малі мовні та речові труднощі» [24, с. 461].

Висновки. Загалом Франкові експліцитні висловлювання, зібрані з його об'ємного доробку, про глобальні та локальні стратегії перекладу свід-

чать про зміну його поглядів: перекладознавець в силу розвитку українського перекладацького поля і особливо формування кращих рецептивних здатностей читацької публіки відходить від повного прийняття доместикації для формування у цільової публіки компетенцій для рецепції фундаментальних творів світового письменства до більш збалансованого підходу, який передбачає, з одного боку, адаптацію до потреб і очікувань цільового читача, але, з іншого боку, уникнення негативного впливу на оригінальну форму і зміст твору. І хоча І. Франко був прихильником стратегії одомашнення, він не виключав можливості застосування стратегії очуження у випадках, коли це було необхідно перекладачеві для збереження

оригінального стилю та змісту твору. Назагал він критично ставився до надмірної або невдалої реалізації обох глобальних стратегій, усвідомлюючи потенційні недоліки такого підходу в контексті розвитку української літератури, яка у другій половині XIX – на початку XX століття розвивалася в бездержавних умовах, без належних джерел фінансування, з обмеженим колом як перекладачів, так і читацької публіки.

Перспективи подальших досліджень полягають у зверненні до інших аспектів Франкової перекладознавчої концепції, зокрема питань функцій перекладу, цільової аудиторії, етики та критики перекладу, феноменів мікротекстуального рівня тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Even-Zohar I. Polysystem Studies. *Poetics today: International Journal for Theory and Analysis of Literature and Communication*. 1990. Vol. 11. Nr. 1. 268 p.
2. Molderf O. Iwan Franko und die ukrainische Translationskultur in der zweiten Hälfte des 19. und zu Beginn des 20. Jahrhunderts. *Brüche und Kontinuitäten: Aktuelle Themen der Ukrainischen Germanistik nach Februar 2022: Open-Access-Tagungsdokumentation eines Symposiums im Rahmen der Themenwoche „Krieg in der Ukraine – Perspektiven der Wissenschaft“* / L. Bezugla, A. Ketzner-Nöltge, D. Spaniel-Weise, J. Wolbergs, L. Höfler (Hrsg.). 2023. S. 156–162.
3. Problem des Übersetzens / Hg. von Hans Joachim Störig. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1973. 474 S.
4. Schwingel M. Pierre Bourdieu zur Einführung. Hamburg: Junius, 2000. 185 S.
5. Wolf M. The sociology of translation and its “activist turn”. *The Sociological Turn in Translation and Interpreting Studies*. Amsterdam; Philadelphia, 2014. P. 7–21.
6. Арват Ф. Іван Франко – теоретик перекладу: лекції із спецкурсу «3 історії українського перекладу». Чернівці, 1969. 36 с.
7. Домбровський О. Іван Франко – теоретик перекладу. *Іван Франко: Статті і матеріали*. Львів, 1958. Зб. 6. С. 306–330.
8. Енциклопедія перекладознавства: у 4 т. Т. 1: пер. з англ. / за ред. Івз Гамбієра та Люка ван Дорслара; за заг. ред. О. Кальниченка та Л. Черноватого. Вінниця: Нова Книга, 2020. 552 с.
9. Зимомря М. Перекладацький світ Івана Франка: дискурс культурологічної стратегії. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2013. Вип. 58. С. 219–231.
10. Зорівчак Р. Засновник українського перекладознавства. *Каменяр*. 2016. № 3–4. URL: <http://kameniar.lnu.edu.ua/?p=5347> (дата звернення: 27.12.2024).
11. Коломієць Л. Перекладознавчі семінари: методологічно-стильові орієнтири в українському поетичному перекладі від кінця XIX до початку XXI століття (на матеріалі перекладів англійської поезії та поетичної драми): навчальний посібник. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. 495 с.
12. Луцишин О. Іван Франко в дисертаційних дослідженнях (1988–2009 рр.). Матеріали до бібліографії. *Іван Франко: Тексти. Факти. Інтерпретації: збірник наукових праць*. Київ; Львів, 2011. Випуск I: Огляди. Статті. Твори. Листування. Спогади. Бібліографія. С. 396–408.
13. Паславська А. Поліфонія творів та німецькомовних перекладів Івана Франка. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2019. Вип. 70. С. 397–408.
14. Субтельний О. Україна: історія. Київ, 1991. 512 с.
15. Теплий І. Перекладознавча проблематика Івана Франка (на матеріалі науково-критичних праць та листів). *Іван Франко: дух, наука, думка, воля*: матеріали Міжнарод. наук. конгресу, присвяч. 150-річчю від дня народження І. Франка, м. Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 р. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2008. Т. 1. С. 1025–1046.
16. Теплий І. Перекладознавчий дискурс Івана Франка (на матеріалі слов'янських мов). *Проблеми слов'янознавства*. 2013. Вип. 62. С. 129–146.
17. Тетеріна О. Переклад як наукова проблема в українській літературно-критичній думці XIX – початку XX ст. (компаративний дискурс): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.05. Київ, 2004. 20 с.
18. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Т. 9. Київ, 1977. 527 с.

19. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 12. Київ, 1978. 727 с.
20. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 25. Київ, 1980. 607 с.
21. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 26. Київ, 1980. 462 с.
22. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 28. Київ, 1980. 439 с.
23. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 30. Київ, 1981. 720 с.
24. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 41. Київ, 1984. 683 с.
25. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 43. Київ, 1986. 480 с.
26. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 48. Київ, 1986. 767 с.
27. Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Т. 49. Київ, 1986. 810 с.
28. Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Т. 53. Київ, 2008. 830 с.
29. Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Т. 54. Київ, 2010. 1214 с.
30. Шмігер Т. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. Київ, 2009. 342 с.